

Bernt Harald Utne

(En beretning ut fra hukommelsen kontrollert opp mot offentlig tilgjengelig data)

Identifiseringen av HNoMS Uredd P41

Tapet av Uredd, og særlig hva som kunne være årsaken til at den ikke returnerte fra sin 8. krigspatrolje, var et stadig tilbakevendende tema i Ubåtvåpenet på 1970-tallet og videre utover på 1980-tallet. I tyske krigsdagbøker fantes ingen informasjon som kunne forklare tapet.

Daværende ubåtinspektør Reidar Skarlo satte ved årsskiftet 1984/85 ned en arbeidsgruppe for å forsøke å rekonstruere Uredds seilas. Foruten ham selv var Per Østhus og Hans Christian Kjelstrup med i arbeidsgruppen. Selv var jeg sjef for Ubåtskolen, og fulgte arbeidet på avstand. Østhus og Skarlo utarbeidet en detaljert seilingsplan gitt at de selv hadde vært Uredds skipssjef. Kjelstrup hadde meget gode kontakter i Tyskland og klarte etter hvert å skaffe tilveie de tyske mineplanene. Når man la den omforente seilingsplanen til Skarlo og Østhus over det tyske minekartet viste det seg at Uredd må ha seilt rett gjennom et minefelt utlagt i desember 1942, noen måneder før Uredd forsvant.

Arbeidsgruppens konklusjon med anbefaling om hvor Uredd sannsynligvis kunne ligge var klar vinteren/våren 1985. Det ble da avtalt at KNM Tana skulle søke gjennom det mest aktuelle område i Fugløyfjorden når det kunne innpasses i fartøyets års-program. Deretter hørte vi ingenting før det plutselig 5. november 1985 kom en melding fra Sjøforsvarsstaben (SST) om at KNM Tana i det aktuelle området hadde funnet et vrak som mannskapet mente kunne være en ubåt. Opplysningen var selvsagt oppsiktsvekkende. Det fremgikk også at videoopptak fra funnet var sendt til Haakonvern for sikker identifisering av ubåten.

Normalt ville UVBI, Reidar Skarlo, være den som ville ta fatt i en slik sak. Han hadde også særlig interesse av funnet ettersom han hadde ivret så kraftig for å gjenfinne vraket av Uredd. Men jeg tror han var bortreist da denne meldingen kom inn, og videoen ble derfor overlevert Ubåtskolen (UVBS). Jeg fikk bare noen timers varsel før videoen ankom med ordonnans. Men vi hadde et rimelig godt bibliotek på UVBS, og jeg fikk undersøkt hvilke allierte ubåter som var savnet i området. Det var HNoMS Uredd (P41) og en S-klasse (HMS Syrtis) som forsvant året etter Uredd (1944). En annen U-klasse var også savnet, men dens patruljeområde var mye lenger syd, så det var lite sannsynlig at det kunne dreie seg om denne båten.

Jeg studerte tegninger og bilder av de to ubåtklassene. S-klassen var noe større enn U-klassen med to tydelig hovedforskjeller. Baugen var skarp V-formet på U-klassen med flat forre casingtopp, og tårnet på U-klassen var flatt på toppen med en tydelig vindskjerm i forkant. Dessuten hadde Uredd en distinkt avrundning i akterkant av tårnet som ikke fantes på andre U-klasser.

Spenningen var stor da videoen i sort/hvitt begynte å løpe. Plutselig dukket konturen av et skrog opp. Det var tydelig at det dreiet seg om en ubåt som lå vannrett på bunnen uten slagside. Kameraet dreiet litt og så kom baugen frem. Den var skarp V-formet som på U-klassen. Fra baugen beveget et wirestag seg akterover og oppover mot der tårnet burde være. Kameraet beveget seg akterover på styrbord side. Det var ingen merker eller markeringer å se på skroget som var forbausende lite tilgrodd. Så dukket en skygge som etter hvert ble en kanon opp på skjermen, og detaljer fra klargjøring med bl.a. surring av strekkfisker rundt kanonen var tydelig synlig. Like etter kunne man se forkanten av tårnet med ledertrinn. Kameraet dreiet oppover og

vindskjermen kom tydelig til syne. Deretter beveget kameraet seg akterover på styrbord side, utfreste klatrespor i tårnet som en omvendt U kom til syne, og det ble for alle klart at dette utvilsomt dreiet seg om en U-klasse. Uredd hadde en særskilt avrunding i akterkant av tårnet som ingen andre U-klasser hadde, og dette var det sikreste tegnet for en identifisering. Vissheten kom like etterpå da vi alle tydelig kunne se avrundingen helt i akterkant av tårnet. Vraket av KNM Uredd var uten fnugg av tvil funnet!

Deretter beveget kameraet seg videre akterover langs skroget på styrbord side, og i akterkant av tårnet kom en stor svart åpning i trykkskroget til syne. Åpningen var minst en meter i diameter, kanskje noe mer. Uredd var åpenbart minesprengt, og eksplosjonen må ha vært meget kraftig tett innpå trykkskroget. Jeg vil tro at alle i den aktre trykkfaste seksjonen har blitt drept momentant. Hvordan det har gått med de i forre seksjon blir en spekulasjon som jeg, og sikkert andre også, har forsøkt å fortrenge.

Så var spørsmålet hva nå? Da det var helt sikkert at vraket dreiet seg HNoMS Uredd ble saken overtatt av Generalinspektøren for Sjøforsvaret, Bjarne Grimstvedt. Han kom noe etter over til Bergen, og vi hadde en grundig gjennomgang med ham. Han hadde allerede drøftet dette inngående i Oslo, bl.a. med Feltprosten og representanter for krigsveteranene. Han etterlot tidlig i møtet ingen tvil om at han mente vraket burde vigsles som krigsgrav, og bli liggende urørt til evig tid.

Hans beslutning var for meg, og kanskje også andre av de tilstedeværende, uventet. Selv så jeg for meg en heving, hvor de jordiske etterlatenskaper, i den grad de fantes og kunne identifiseres, ble gravlagt i en æresgrav. Men det alternativet avviste Grimstvedt energisk med henvisning til at det var krigsveteranenes ønske. Han viste også til at de falne måtte få hvile i fred.

Og etter hvert er jeg kommet til at det nok var det beste, alle forhold tatt i betraktning. Det ble den 13. mars 1986, på det sted hvor Uredd krigsforliste, gjennomført en meget stilfull og verdig seremoni. De fleste gjenlevende pårørende var tilstede ved seremonien som erklærte Uredd som krigsgrav. Deretter startet arbeidet med å finne frem til et verdig minnesmerke på land i nærheten av havaristedet. Jeg gikk på Stabsskolen del II høsten 86/våren 87, og var derfor ikke involvert i det arbeidet. Minnesmerket ble avduket av Kong Olav V 18. juni 1987.

Kun en av de pårørende, mor til U.d.m. Henry Olai Dahlberg født 30. oktober 1917, hadde ikke anledning til å være tilstede under seremonien ved vigslingen i 1986. Først i desember 1989 lot det seg gjøre overfor henne å markere tapet av hennes sønn. I nærvær av sjef VSD, adm. Granmar, ble hun og hennes nærmeste familie mottatt med en æreslunsj. Den 99 år gamle damen viste seg å være høyst oppegående med utmerket hukommelse. Henry Olai hadde reist ut i handelsflåten et par år før krigen, og da han falt på Uredd i februar 1943 var det fem år siden hun hadde sett ham. Hun fortalte også at hun var født på Askøy i 1890, og at hun sommeren 1914 hadde stått nedenfor naustet på hjemgården og sett den keiserlige yacht "Hohenzolleren" seile forbi med full fart. Og den tyske keiser Wilhelm II hadde det travelt, kunne hun fortelle. Han måtte tilbake til Tyskland i forbindelse med krisen som tårnet seg opp før 1. verdenskrig. Det røyk av skorsteinene da han seilte forbi, og etter "Hohenzolleren" fulgte to meter høye bølger som kastet færingen til hennes far langt inn på land. Men tilføyde hun, keiseren betalte godt for seg. Hennes far hadde fått hele 2000 kr. i erstatning fra den tyske ambassade; en formue i de dager!

Under æreslunsjen ble det fremvist en film fra kommandoheisen og overtakelsen fra verftet den 7. desember 1941. Jeg mener bildet foran i denne tråden er fra denne filmen. På filmen var mange av besetningen lett gjenkjennelig, også Henry Olai. Det var en særskilt krevende og

følelsesladet opplevelse å være vitne til at den 99 år gamle damen endelig fikk se filmen av sønnen, som marsjerte tillitsfullt om bord på den flunkende nye norske ubåten, KNM Uredd